

۲۲۰۲

توانا بود هر که دانا بود

دانشگاه تبریز

دانشکده ادبیات و علم انسانی

باپان نامه

بررسی وضع اجتماعی و اقتصادی روستای نره باپا قبل و بعد از

اجرای قانون اصلاحات ارضی

استاد راهنما

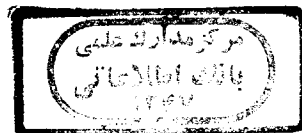
جناب آقای دکتر حسین آسمایش

نگارش:

محمد صادق عباس بنایی

دانشجوی سال چهارم رشته علم اجتماعی

سال تحصیلی ۴۸ - ۴۹

۲۲۰۲

اجرای قانون اصلاحات ارضی در روستاهای کشور با دگرگونیهای در زندگی اجتماعی و اقتصادی ساکنان آنها بوجود آورده و روستائیان را در یک مرحله انتقالی قرار داده است نظام نرسوده و کهنه ارباب و رهبری رخت بر بسته و نظام جدید و نویی جایگزین آن شده است و طرز زندگی و نحوه فعالیت روستائیان و کیفیت روابط آنها با سازمانهای اجتماعی و نیز روابط آنها با یکدیگر صورت تازه ای بخود گرفته است .

برای اینکه بتوان از اثرات این دگرگونیها و تغییرات حاصله در زندگی همه جانبه روستائیان اطلاع دقیقی بدست آورد و برای اینکه بتوان بدنبال این پدیده (اجرای قانون اصلاحات ارضی) مطالعات کامل که شامل تمام مسائل مربوط به زندگی اجتماعی و اقتصادی در حالت جدید باشد بعمل آورد تا در نتیجه این اطلاعات دقیق و مطالعات کامل علاوه از اینکه اثرات سودمند اجرای این قانون مترقی روشن گردد مسائل و مشکلاتی که در حال حاضر در روستاهای ما وجود دارد شناخته شود و راه حل مناسبی با تنظیم برنامه صحیح و عملی با آمادگی قبلی و بصیرت کامل پیدا شود زیرا تا زمانی که مسائل و مشکلات ظاهر و پنهان هر محیط اجتماعی شناخته نشده است هر طرف شدن و رفع آنها مشکل است .

در نتیجه لازم است باین روش تحقیق علمی و عینی وضع اقتصادی و اجتماعی

روستائی کشور را مورد مطالعه قرارداد .

رساله حاضر که بعنوان پایان نامه تحصیلی با راهنمایی استاد ارجمند جناب

آقای دکتر حسین آسایش نگارش یافته است علاوه از اینکه نگارنده آن بعنوان دانشجوی

علم اجتماعی از درسهای تئوری و نظری جناب آقای دکتر حسین آسایش درباره تحقیقات

اجتماعی مخصوصاً تحقیقات روستائی بهره مند بوده درحین تحقیق و تنظیم گزارش و نوشتن

مطالب آن از راهنمایی های و انما ارزنده استاد محترم برخوردار بوده است که تسام

تسهیلات لازم را برای نحوه تحقیق و تنظیم گزارش و نگارش رساله برای اینجانب فراهم

نموده اند و ضمیمه خود میدانم مراتب سپاسگزاری خود را از زحمات ارزنده استاد

راهنما ابراز دادم .

روش تحقیق ، برای اینکه بتوان حتی الامکان به نتیجه حقیقی و واقعی درباره

موضوع تحقیق خود رسید سعی شده است بهر طریق ممکن که با موازین علمی تحقیق مطابقت

نماید بررسی خود را ادامه دهد بکار بردن پرسشنامه ده و پرسشنامه های خانوار اساس

تحقیق را تشکیل می دهد . درحین تحقیق به مشکلاتی برخورد نموده ولی آن مشکلات را

در اثر راهنمایی استاد و تلاش بی کمر از بین برده و منابع اطلاعات مطمئن بدست آورده است .

مثلا بنده در آغاز تحقیق در نظر داشتم چندین خانوار نمونه را انتخاب و از طریق نمونه گیری تصادفی بررسی خود را ادامه دهم ولی در حین بررسی متوجه شدم که این کار با توجه به وضعیت محل و طرز تفکر اهالی به نتیجه مطلوب نخواهد رسید لذا با اهتمام بیشتر و با در نظر گرفتن تمام خصوصیات لازم جمعیت به سرشماری از کلیه اهالی ده پرداخته و نیز انتشارات سرشماری عمومی سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۴۵ را مطالعه و اطلاعات لازم را در مورد روستای تیره باها بدست آورده است و در مورد وضعیت جغرافیایی به انتشارات اداره هواشناسی و خاک شناسی مراجعه نموده و اطلاعات مورد احتیاج را کسب نموده است .

در بررسی وضع اقتصادی به شمارش کلیه حیوانات اهلی این ده پرداخته و در مورد محصولات کشاورزی و دامی به تحقیق نسبتا وسیعی با استفاده از اطلاعات مطلعین این ده مبادرت ورزیده است .

مباحثه با روحانی محل که شخص بسیار وارد در مسائل مربوط به ده پیوسته

اطلاعات و مدارك ناپيتي در مورد فروش نسق زراعتي و مقدار دقيق اطلاق اين ده در
اختيار بنده گذاشته است ، به عمل آورده است . وهم چنين صاحب به با گذ خدا -
آموزگاران سپاس - مدير عامل شركت تعاوني روستائي - رئيس و اعضاي انجمن عمرائي
ده و معتمدان و کشاورزان وارد و مطلع به عمل آورده است . و از اطلاعات دقيق و
ناپيتي كه اين اشخاص در اختيارم گذاشته كمال سپاسگزاري را مبنيام و تا آنجا
مقدور بود سهمي شده است مندرجات با بيان نامه مليون به واقعيه زندگي اجتماعي و اقتصادي
روستائيان روستاي قره باها باشد و شايد در شناساندن اين ده كوچكترين خدمتي به عمل
آيد .

عباس بنابي

فصل اول +++++

کلیات جغرافیائی ده قره بابا

بخش اول ، موقعیت جغرافیائی - حدود - وسعت

ده قره بابا از دهستان " اوجان " (۱) در ۸ کیلومتری جنوب شرقی ، بخش
بهستان و در ۶۸ کیلومتری مشرق تهریز در استان آذربایجان شرقی واقع است از طرف شمال
به جاده تهریز - تهران و از جنوب به دهات تازه کند ، آتاجان و قوقاسم و از طرف
مشرق به ترا ، شیروانه ده و تکه داش و از مغرب به دهات بنه کهل و اشرف آباد محدود
است وسعت این ده بازمینهای زراعتی و باغات متعلق بآن در حدود / ۱۲۰۰ هکتار
می باشد .

۲ - کوهها ، کوههای خرسلو و قراجه داغ در شمال و ارتفاعات بزغوش و سهپند
در جنوب قره بابا تقریباً هموازی بکده پگرا از مشرق بمغرب کشیده شده و ارتفاعات سهپند
که منطقه هشترود را از منطقه تهریز و سراب جدا می کند این ده در نزدیکی بخش بهستان
آباد در دامنه شمالی کوههای سهپند قرار گرفته است .

۱ - دهستان اوجان یکی از سه محال بخش بهستان می باشد .

ارتفاع کوههای سهند ۳۷۲۲ متر می باشد قسمت‌های بالایی کوه سهند تقریباً در تمام فصول سال مستور از برف بوده و این برفها در بهار ذوب شده و باعث سیلابی شدن رودخانه اوجان می گردد .

۳ - رود ۱ تنها رودی که ده قره باها در مجاورت آن واقع شده است رودی است که از قسمت غربی ده بین باغات و خود قره جاری است این رود که به کدچائی (رود ده) مشهور است از ارتفاعات سهند سرچشمه می گیرد رود مزبور قسمت جزئی از باغات (قلمستان و پیدزار) ده را مشروب می سازد و به علت بالا بودن سطح مزارع و بونجه زارها از بهتر رود . اهالی نمی توانند از آب آن برای مشروب ساختن اراضی زراعتی خود استفاده نمایند . ایمن رود پس از گذشتن از دهاتی که در شمال غربی ده قره باها واقع شده اند به رودخانه سپهان و چند رود دیگری پیوند دوینام رودخانه اوجان نامیده میشود رودخانه اوجان پس از گذشتن از دهات تازه کند و سناب و بخشایش وارد تلخه رود می گردد .

۴ - بادهای محلی : در ده قره باها چهار نوع باد در فصول مختلف می وزند و

جهات وزیدن و اثرات هر یک از آنها به ترتیب زیر است .

الف - بادی که از طرف جنوب ده می آید در اصطلاح محلی باد سفیدی گویند و

و این باد اغلب در فصل بهار می وزد و موجب ذوب شدن برف‌های گردد و اگر سرعت باد در
 اواخر بهار زیاد باشد پناهگت روستائیان اثر نامطلوبی در بهار آمدن محصولات و فلات دارد
 چون وزش باد سفید در قباستان ملام است به باد دادن خرمن روستائیان کمک می نماید .
 ب - بادی که از طرف شمال ده می وزد در اصطلاح محلی باده نامیده می شود
 که اغلب در فصل زمستان می وزد و بادی است سرد که در موقع وزیدن سرما و بوزان را بسا
 خود همراه دارد و این باد از ارتفاعات پزفوش که در جنوب سراب و شمال بستان آباد واقع
 شده اند شروع به وزیدن می کند .

ج - باد کهنام باد تبریزک در بین اهالی مشهور است که جهت وزش آن از مغرب بوده
 و اغلب در فصل زمستان شروع به وزیدن می کنونیادی است که خیلی شدید می وزد و باعث
 نقل و انتقال برف‌های سطح زمین می گردد و با وزیدن این باد بسته شدن راه‌های ارتباطی
 بین دهات این منطقه حتی است و حتی بعضا نیز موجب بسته شدن راه تهران - تبریز
 می گردد .

د - بادی که از سمت شمال شرقی به جنوب غربی می وزد در اصطلاح محلی کهنام
 باد " قره قانات " (سیاه پر) نامیده می شود و باعث اینک سرمای شدید به همراه دارد

گاهی به محصولات کشاورزی صدمه وارد می آورد .

۵ - خاک و چگونگی آن - اداره خاک شناسی آذربایجان شرقی در سال ۱۳۴۷

وسيله آقای مهندس یوسف اسکندر زاده زین نظر مهندس فرمان آراه در این منطقه
تحقیقاتی در زمینه خاک شناسی علمی و تحصیلی انجام داده است که نتیجه تحقیقات آنها در
این مورد و تجربه نمونه های خاک منطقه وسیله آزمایشگاه آب و خاک موسسه خاک شناسی و
حاصلخیزی خاک، بشرح زیر است :

الف منطقه - اراضی مورد مطالعه که عبارتند از منطقه تکه داش (۱) و طی خلیج

قره چمن و شیروانه ده می باشد جزو حوزه آبخیز دریای خزر می باشد که آبهای این منطقه
از طریق رودخانه شهرچای و سفید رود بدریاچه خزر می ریزد .

ب - زمین شناسی ، منطقه تکه داش و طی خلیج در دنباله کوههای آتشفشان

نشانی قافلانکوه واقع شده که قسمت جنوبی آن بنام کوههای مورگانی نامیده می شود جنس
سنگهای آن از نوع کوارتزیت با شیب عمودی می باشد بنظر می رسد این کوارتزیت ها دارای
نهای منشاء دگرگونی باشند زیرا در مجاورت توده های آذرین قافلانکوه قرار گرفته و در زیر آن زیرما

۱- ده قره بابا از سری تکه داش می باشد .

آذین شامل آذریت و تراکی آذریت وجود دارد که مقدار کمی از آن در قسمت جنوبی منطقه نمایان است . این نیزمانهای آذین در قسمت زیر تشکیل یک طبقه سفید رنگی داده که بالای سنگ اصلی قرار گرفته و بین آن دو طبقه کم و بیش مواد پده شده مشاهده می شود بنابراین احتمال دارد این طبقه سفید رنگ در اثر شکونیک بوجود آمده باشد . بسیار بعید بنظر می رسد سنگهای این منطقه مربوط بدوره میوسن و جزو تشکیلات فوقانی

با Upper Red Formation باشد .

ج - نیزوگرانی : قسمت عمده مساحت منطقه مورد مطالعه از لحاظ نیزوگرانی

جزء فلاتهای کوه پایه ای است و بلند Dissected Pied Pied Mantp - la

کوههای مورگانی می باشد که با در نظر گرفتن شیب بقسمتهای زیر تقسیم

شده است .

۱ - قسمت های فوقانی

۲ - " " شیب دار بالائی

۳ - " " " " بانهی

۴ - " " " " کوه پهای مستد

د - علائم مشخصه ظاهری اراضی :

- فرسایش بصورت سطحی و شیاری و آبراهه‌ای در سطح زمین دیده میشود .
- شیب اراضی این منطقه عموماً از ۲ الی ۲۵ درصد است و قسمت اعظم آن بهین
- ۱ - ۱۳ درصد شیب دارند و قسمت‌های ته دره و بالای تپه‌ها دارای شیب ملایم می‌باشد .
- ۶ - پستی و بلندی : اراضی منطقه عموماً دارای کمی پستی و بلندی می‌باشند
- بندرت پستی و بلندی متوسط دیده میشود .
- ۷ - رطوبت : سطح آب زیرزمینی معمولاً خیلی عمیق و بیشتر از ۱۰ متری باشد
- در بعضی نقاط به علت عدم نفوذ آبهای سطحی در قسمت‌ی از اراضی شیب دار آب سطحی جمع شده و بصورت اراضی چمنی دیده می‌شود . قابلیت نفوذ خاکهای این منطقه به علت سنگینی جنس خاک کم است . در اراضی که جنس خاک سطحی آنها رس و شن می‌باشد
- به علت شیب زیاد جریان سطحی زیاد باعث فرسایش می‌گردد .
- ۸ - خصوصیات خاک‌ها و طرز تشکیل آنها : خاکهای منطقه عموماً رسوبی و
- واریزه‌های جوان Alluvial Colluvial می‌باشد که در اثر عوامل پستی و
- بلندی و جریان آبهای سطحی مقدار زیادی از مواد سطحی مرتفع شسته شده و در قسمت‌های

پائین ته نشین شده است در قسمت وسطی منطقه تکه داش خاک هابرووی مواد رسوبی درست قرار گرفته و بنظر می رسد که در دوره های قبلی وجود رسوبات رودخانه ای باعث ته نشین شدن این مواد شده است ، این خاکها بنام سری شیروانه ده نامیده شده است .

کلیه خاکهای منطقه پستان آباد به شش سری مختلف تقسیم شده که سری شکسته داش باعلامت S_1 نشان داده شده است .

موتع برداشت محصول در نوع خاکهای S_1 در اواخر مرداد ماه بوده مقدار محصول گندم در این نوع خاک ۸۵۵ و مقدار گاه ۱۲۲۵ کیلوگرم در هر هکتار می باشد .

گیاهان طبیعی ، گیاهان طبیعی منطقه اغلب به علت وجود گیاهان زراعی از بین

رفته مقدار کمی از آنها از جمله انواع گرامینه ها و خارشتر مرغ و انواع *Dicteles* دیده می شود .

۱- نباتات زراعی ، محصول عمده این سری گندم می باشد که در بیشتر اراضی

فقط بصورت دیم کاشته می شود و از نظر اینکه مقدار بارندگی نسبتا خوب و در صد رطوبت

هوا نیز نسبتا زیاد است مقدار محصول تقریبا خوب می باشد . بنحیر از گندم بمقدار کم جو و

نخود و گاودانه و عدس کاشته می شود و مقدار کمی بونجه نیز با استفاده از آب قنات کاشته می شود در قسمت تحتانی دره ها و نقاط کوه که آب زیرزمینی بالا و رطوبت زیاد است درختان تبریزی و بید کاشته می شود .

۱۰ - آب و هوا ، آب و هوای منطقه پستان آباد از جمله ده قره باهادر تا پستان

معتدل و در زمستان سرد است . مقدار بارندگی در ایستگاه پستان آباد در سالهای ۱۳۴۵ و ۱۳۴۶ به ترتیب ۲۹۷ و ۲۷۶ میلیمتر بوده است . مقدار بارندگی در ماههای مشابه در سالهای مختلف متفاوت و گاهی بصورت رگبارهای تند می باشد که باعث جاری شدن سیل و ایجاد فرسایش می گردد . بارندگی ها در زمستان که بمدت ۲ - ۴ ماه از سال است بصورت برف می باشد که در تمام مدت روی زمینها را می پوشاند و در فصل بهار و پائیز و تابستان بارندگی ها بصورت باران می باشد .

جدول شماره ۱ اوضاع جوی و میزان بارندگی بخش پستان آباد و توابع

ردیف	سالهای آمارگیری	معدل حداکثر درجه حرارت	معدل حداقل درجه حرارت	متوسط درجه حرارت	حداکثر بارندگی به میلی متر	روزهای پهنه‌اندان
۱	۳۸ - ۳۹	۲۰/۵	۷/۴	۱۴	۲۳۱/۲	-
۲	۳۹ - ۴۰	۱۵/۱	-/۳	۷/۴	۲۵۳	۱۸۳
۳	۴۰ - ۴۱	۱۶/۹	۰/۴	۸/۶	۲۶۳/۸	۱۶۸
۴	۴۱ - ۴۲	۱۷/۱	۱/۲	۹/۱	۲۷۹/۸	۱۶۳
۵	۴۲ - ۴۳	۱۵/۲	-۱/۳	۷/۸	۱۷۳	-

جدول شماره ۲ اوضاع اقلیمی و کلیات تولیدی و میزان درجه حرارت بهستان و توابع

از سال ۴۸ - ۳۸

ماهها	بارندگی متوسط ماههای سال	معدل درجه حرارت ماهانه	معدل درجه حرارت حداقل	معدل درجه حرارت حداکثر	حد اقل درجه حرارت مطلق	حد اکثر متوسط سالهای مطلق درجه حرارت
دی ماه	۲۹/۵	-۶/۱	-۱۱/۱	-۱/۱	-۳۵	۱۳/۳
بهمن ماه	۲۰/۱	-۱/۲	-۶/۷	۲/۴	-۲۲	۱۵
اسفند	۱۷/۲	۲	-۳/۴	۷/۷	-۲۵/۵	۲۲
فروردین	۴۴/۲	۷/۷	۲/۱	۳/۲	-۷	۲۹/۵
اردیبهشت	۴۲	۱۳/۱	۶	۲۰/۲	-۱/۵	۳۳
خرداد	۲۰/۴	۱۷/۴	۹/۱	۵/۷	۰/۰	۳۷/۵
تیر	۸/۷	۲۰/۳	۱۱/۸	۲۸/۵	۶/۱	۳۶
مرداد	۱۲	۱۹/۹	۱۰/۴	۲۸	۵/۵	۳۹/۷
شهریور	۱۳/۴	۱۶/۱	۶/۴	۲۵/۷	۱/-	۳۷
مهر	۲۰/۳	۱۰/۲	۲/۴	۱۹/۱	-۵	۲۹/۵
آبان	۲۲/۱	۴/۲	-۲/۱	۱۰/۸	-۱۸	۲۴
آذر	۲۱	-۲/۷	-۷/۶	۴/۴	-۲۵	۱۲/۳
متوسط سالانه	۲۷۰/۹	۱۵/۵	۳/۸	۱۴/۵	دوره ۲۵/۵ سال	دوره ۳۹/۷ سال